ГОСУДАРСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ

«Приднестровский государственный университет им. Т.Г. Шевченко»

Филологический факультет

Кафедра украинской филологии

УТВЕРЖДАЮ:
И.о. декана филологического факультета,
доц._____/О. В. Еремеева/
«03» ____10_____ 2019 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

на 2019/2020 учебный год

учебной дисциплины

«ФОНЕТИКА И ЛЕКСИКОЛОГИЯ»

Направление подготовки:

7.45.03.01 **Филология**

Профиль подготовки:

«Отечественная филология (Украинский язык и литература)»

Для набора 2019 года

Квалификация (степень) выпускника

БАКАЛАВР

Форма обучения:

ОЧНАЯ

Тирасполь 2019

Рабочая программа дисциплины «ФОНЕТИКА И ЛЕКСИКОЛОГИЯ» / сост. Н. В. Пазина – Тирасполь: ГОУ ПГУ, 2019 – 11 стр.

Рабочая программа предназначена для преподавания дисциплины «Фонетика и лексикология» студентам очной формы обучения по направлению подготовки бакалавриата 7.45.03.01 Филология.

Рабочая программа составлена с учетом Федерального государственного образовательного стандарта ВО по направлению подготовки 7.45.03.01 Филология, утвержденного приказом Министерства образования и науки РФ № 947 от 7.08.2014 (для 1 и 2 курса бакалавриата).

Составитель_____/Н. В. Пазина, преп. /

1. Цели и задачи освоения дисциплины

В системе профессионального филологического образования важное место занимает цикл лингвистических дисциплин.

«Фонетика и лексикология» в системе учебных дисциплин занимает одно из первых мест, потому что украинский язык – составляющая национального богатства Украины, и восстановление его функций языка как государственного, его всестороннее и свободное развитие – одна из важнейших задач возрождения духовности и самосознания украинского народа.

Цель – формирование у студентов целостного, основанного на современных научных концепциях, представления о возникновении и функционировании лексической системы современного украинского языка, о лексических единицах и связях между ними, а также усвоение теоретических сведений о происхождении и развитии украинского языка, классификацию звуков, звуковые изменения, нормы произношения звуков, совершенствование культуры речи на фонетическом и орфоэпическом уровнях.

Основными задачами изучения дисциплины «Фонетика и лексикология» являются:

1) представить основные сведения о фонетической системе, лексическом составе и грамматическом строении современного украинского литературного языка;

2) помочь студентам овладеть его литературными нормами – лексическими, словообразовательными, грамматическими, стилистическими, орфоэпическими, орфографическими;

3) приобрести необходимые навыки выявлять и правильно анализировать языковые явления, повышать общую грамотность и культуру письменной речи.

Таким образом, задача курса – дать будущему специалисту знания языковой системы украинского языка, сформировать практические умения и навыки по разделам «Фонетика и фонология», «Лексикология и фразеология», «Орфоэпия и орфография», «Лексикография». Лингвистическую основу курса составляют теоретические вопросы украинского языка на современном этапе его развития. Курс современного украинского литературного языка тесно связано с профессиональной подготовкой учителя украинского языка и литературы.

2. Место дисциплины в структуре ООП ВО

Данная учебная дисциплина входит в базовую часть Б1.Б.13.01 раздела «Дисциплины (модули)» ФГОС 3+ по направлению подготовки ВО 7.45.03.01 Филология, профиль «Отечественная филология (Украинский язык и литература)».

Междисциплинарные связи. Овладение практическими навыками во время изучения «Орфоэпии и орфографии украинского языка» опирается на знания, полученные не только в процессе курсов «ПКУЯ», «Фонетика и лексикология», но и тесно связана с такими предметами как «Классические языки (старославянский язык)», «Актуальные процессы в современном украинском языке», «Историческая грамматика», «ФАЛТ», «Украинская диалектология».

Дисциплина занимает важное место в программе подготовки специалиста, так как предоставляет отправные теоретические знания, и вырабатывает практические навыки, необходимые для изучения дальнейшего курса «Современный украинский язык».

Данный курс нацелен на системное изложение фактов украинского языка в соответствии с современными представлениями об устройстве фонетического компонента украинского языка. Объективное изложение разных концепций и разных способов описания одного и того же объекта позволит повысить уровень теоретического и практического владения современным украинским языком студентов филологов. Углубленное понимание основных характерных черт фонетической, фонологической и орфоэпической систем позволит специалистам филологического профиля представить звуковую сторону языка; изучить звуки и их закономерные чередования, также ударение, интонацию, особенности членения звукового потока на слоги и другие отрезки. Это

поможет студентам в дальнейшем увидеть связь между фонетикой, лексикологией, словообразованием, морфологией и синтаксисом, а также данная дисциплина поможет сформировать в дальнейшем целостное представление о лексикологии родного языка как сложной, исторически развивающейся системе, показать лексическую и фразеологическую семантику родного языка во всей полноте ее сложных связей, как внутрисловных, так и межсловных; ввести понятие антропоцентричности, особенно важное при анализе синтагматических связей, понятие «когнитивная лингвистика» и «прагматика», познакомив студентов с некоторыми видами их анализа. Этот курс нацелен: 1) на повышение теоретического уровня знаний по лексике и фразеологии украинского языка; 2) на повышение практических умений узнавать, анализировать, сопоставлять языковые факты.

Для лучшего усвоения учебного материала применяются такие методы и приемы, как лекция с использованием ТСО, беседа, анализ и синтез, самостоятельная работа студентов в виде сообщений, рефератов, аннотаций, использование наглядности и т.п.

3. Требования к результатам овладения дисциплиной:

Изучение дисциплины направлено на формирование следующих компетенций:

Код компетенции	Формулировка компетенции
ОПК-2	способностью демонстрировать знание основных положений и концепций в области общего языкознания, теории и истории основного изучаемого языка (языков), теории коммуникации
ОПК-5	свободным владением основным изучаемым языком в его литературной форме, базовыми методами и приемами различных типов устной и письменной коммуникации на данном языке
ПК-8	владением базовыми навыками создания на основе стандартных методик и действующих нормативов различных типов текстов
ПК-9	владением базовыми навыками доработки и обработки (например, корректура, редактирование, комментирование, реферирование, информационно-словарное описание) различных типов текстов

В результате изучения курса студенты должны

3.1. Знать:

- орфоэпические нормы украинского литературного языка;
- фонетические изменения гласных и согласных звуков, происходящих в речевом потоке;
- классификацию гласных;
- классификацию согласных;
- ассимилятивно-диссимилятивные изменения согласных;
- живые позиционные и исторические чередования звуков;
- звуковое поле гласных и согласных фонем;
- вариации и варианты фонем;
- лексическую систему украинского языка;
- лексико-семантические категории, основные слои лексики, лексический состав языка по происхождению;
- виды словарей;
- историю лексикографии;
- фразеологические единицы, источники фразеологии, виды трансформации ФЕ.

3.2. Уметь:
- писать фонетическую транскрипцию;
- писать фонематическую транскрипцию;
- читать текст с соблюдением орфоэпических норм;
- анализировать ассимилятивно-диссимилятивные изменения;
- характеризовать чередование звуков;
- очерчивать звуковое поле фонем;
- делать лексикологический анализ слов;
- определять лексическое значение слов;

3.3. Владеть:
- навыками различения согласных по месту образования, с участием голоса и шума, по звонкости – глухости, по способу создания;
- навыками различения твердых – мягких согласных;
- навыками различения гласных по ряду, подъему, лабиализации;
- навыками различения процессов упрощения, уподобления и чередования согласных;
- навыками различения исторических и позиционных чередований;
- навыками различения комбинаторных, позиционных изменений;
- умениями применять усвоенные правила орфоэпии в речи;
- навыками работы с лексикографическим материалом.

4. Структура и содержание дисциплины (модуля)

4.1. Распределение трудоемкости в з.е./часах по видам аудиторной и самостоятельной работы студентов по семестрам:

Семестр	Количество часов						Форма итогового контроля
	Трудоемкость з.е./часов	В том числе					
		аудиторных				Самост. раб	
		Всего	Лекции	Лаб. раб.	Практич. зан.		
2	2 з.е/ 72	72	14	-	20	38	зачет
3	3 з.е/ 108	108	18	-	34	20	экзамен контроль 36
Всего	5 з.е./ 180	180	36	-	60	48	

4.2. Распределение видов учебной работы и их трудоемкости по разделам дисциплины

№ раздела	Наименование разделов	Количество часов					
		Всего	Аудиторная работа			Внеауд. работа	Подготовка к экзамену
			Л	ПЗ	ЛР	СР	
1	Розділ I. Фонетика. Фонологія	54	12	18	-	16	8
2	Розділ II. Орфоепія. Графіка. Орфографія	18	2	2	-	6	8
3	Розділ III. Лексикологія. Лексикографія	82	16	28	-	28	12
4	Розділ IV. Фразеологія	26	2	6	-	8	8
Всего:		180	32	54	-	58	36

4.3. Тематический план по видам учебной деятельности

Лекции II семестр

№ п/п	Номер раздела дисциплины	Объем часов	Тема лекционного занятия	Учебно-наглядные пособия
1	I	2	Фонетика та фонологія як розділ мовознавства, її предмет, завдання.	таблиця
2	I	2	Система фонем сучасної української літературної мови	таблиця
3	I	2	Класифікація голосних та приголосних звуків	картки
4	I	2	Звукові зміни у мовленні. Звукові поля приголосних фонем	таблиця
5	I	2	Чергування фонем в сучасній українській літературній мові	картки
6	I	2	Сегментні та суперсегментні фонетичні одиниці	таблиця
Итого по разделу		12		
7	II	2	Поняття орфоепії як мовознавчої дисципліни. Графіка та орфографія сучасної української літературної мови.	таблиця
Итого по разделу		2		
Всего:		14		

Лекции III семестр

№ п/п	Номер раздела дисциплины	Объем часов	Тема лекционного занятия	Учебно-наглядные пособия
1	III	2	Лексикологія як самостійна мовознавча дисципліна. Об'єкт і предмет лексикології та її завдання	таблиця
2	III	2	Слово як основна одиниця лексико-семантичної системи мови	таблиця
3	III	2	Пряме та переносне значення слова. Метафора та метонімія	таблиця
4	III	2	Поділ лексики за сферою вживання. Синонімія. Антонімія. Омонімія. Паронімія	таблиця
5	III	2	Склад лексики з погляду її походження.	таблиця
6	III	2	Лексика з погляду стилістичного вживання.	таблиця
7	III	2	Зміни у словниковому складі мови. Активна та пасивна лексика	таблиця
8	III	2	Лексикографія як розділ мовознавства. Типи словників	таблиця, словники
Итого по разделу		16		
9	IV	2	Фразеологія як наука. Класифікація фразеологізмів	картки
Итого по разделу		2		
Всего:		18		

Практические II семестр

№ п/п	Номер раздела дисциплины	Объем часов	Тема практического занятия	Учебно-наглядные пособия
1	I	2	Звукова реалізація голосних фонем СУЛМ в різних позиціях і сполученнях	картки з завданнями
2	I	2	Артикуляційна й акустична характеристика звуків	методичний посібник
3	I	2	Звукова реалізація приголосних фонем в різних позиціях і сполученнях	картки з завданнями
4	I	2	Позиційні й комбінаторні зміни звуків у потоці мовлення	картки з завданнями
5	I	2	Асимілятивні зміни в мовленнєвому потоці	методичний посібник
6	I	2	Чергування голосних фонем. Чергування приголосних фонем	картки з завданнями
7	I	2	Наголос як фонетичний засіб	картки з завданнями
8	I	2	Членування мовленнєвого потоку на склади.	методичний посібник
9	I	2	Фонетичний і фонематичний аналіз	роздатковий матеріал
Итого по разделу		18		
10	II	2	Орфоепічні норми літературної мови. Особливості графіки та орфографії української мови. Основні правила орфографії.	методичний посібник
Итого по разделу		2		
Всего		20		

Практические III семестр

№ п/п	Номер раздела дисциплины	Объем часов	Тема практического занятия	Учебно-наглядные пособия
1	III	2	Лексикологія та основні етапи становлення і розвитку її як мовознавчої науки	методичний посібник
2	III	2	Лексичне значення. Типи лексичних значень та їх характеристика	методичний посібник
3	III	2	Полісемія та моносемія. Природа багатозначності та її функції у мові	картки з завданнями, словники
4	III	2	Пряме та переносне значення. Види перенесень	картки з завданнями, словники
5	III	2	Синонімія в сучасній українській мови. Парадигматичні зв'язки	картки з завданнями, словники
6	III	2	Явище антонімії в лексичному складі сучасної української мови	картки з завданнями,

				словники
7	III	2	Омонімія як явище лексико-семантичної організації української мови	картки з завданнями, словники
8	III	2	Запозичена лексика в сучасній українській мові	методичний посібник
9	III	2	Лексика з погляду стилістичного використання	картки з завданнями
10	III	2	Стилістично-нейтральна та стилістично-забарвлена лексика	картки з завданнями
11	III	2	Активна і пасивна лексика в сучасній українській мові	картки з завданнями, словники
12	III	2	Лексичний та лексикологічний розбір слова	картки з завданнями,
13	III	2	Розвиток української лексикографії	методичний посібник
14	III	2	Типи словників	словники
Итого по разделу		28		
15	IV	2	Фразеологізм як одиниця лексико-семантичного рівня мови	методичний посібник
16	IV	2	Джерела української фразеології. Групи фразеологізмів	картки з завданнями, словники
17	IV	2	Стилістична роль фразеологізмів	картки з завданнями
Итого по разделу		6		
Всего		34		

Лабораторные работы – не предусмотрены

Самостоятельная работа студента

Раздел дисциплины	**№ п/п**	**Тема и вид СРС**	**Трудоемкость (в часах)**
Розділ І. **Фонетика и фонологія**	**1**	Класифікація приголосних – виконання вправ	2
	2	Класифікація голосних – виконання вправ	2
	3	Фонетична транскрипція, її принципи	2
	4	Фонетичний диктант	2
	5	Фонематична транскрипція, її принципи,	2
	6	Фонематичний диктант	2
	7	Акомодація, асиміляція, її типи.	2
	8	Дисиміляція – виконання вправ	2
Итого по разделу			16
Розділ ІІ. **Орфоепія. Графіка. Орфографія**	**1**	Орфоепія і віршова мова	1
	2	Суспільне значення норм літературної вимови	1
	3	Історія розвитку українського правопису	1
	4	Українська графіка.	1
	5	Алфавіт. Виконання вправ	1
	6	Загальні правила української орфографії	1
Итого по разделу			6

Розділ ІІІ. **Лексикологія та лексикографія**	**1**	Конструкції полісемії.	4
	2	Семантичні структури багатозначних слів	2
	3	Активні словотвірні процеси в сучасній українській мові	4
	4	Синонімічний ряд і його будова	2
	5	Евфемізми	2
	6	Перифрази	2
	7	Синонімія як явище лексикології	4
	8	Омонімія як явище лексикології	2
	9	Антонімія як явища лексикології	2
	10	Паронімія як явища лексикології	2
	11	Типи словників	2
Итого по разделу			28
Розділ ІV. **Фразеологія**	**1**	Полісемія фразеологізмів української мови	2
	2	Місце фразеологічних одиниць комунікативного типу в фразеологічній системі	2
	3	Фразеологізм як словотвірна основа	1
	4	Діалектні риси у фразеології	1
	5	Експресивно-стилістичні властивості фразеологізмів.	2
	6	Виконання тестових завдань та вправ, запропонованих викладачем	2
Итого по разделу			8
Итого			58
Контроль			36
Итого			94

5. Курсовые работы – не предусмотрены

6. Образовательные технологии

Преподавание дисциплины предусматривает сочетание активных, пассивных и интерактивных образовательных технологий:

Семестр	***Вид занятия (Л, ПР, ЛР)***	***Используемые интерактивные учебные технологии***	***К-во часов***
II	Л	Полемическое изложение лекции	2
	ПР	Мнемокарта, кейс метод, компьютерная диагностика	5
	ПР	Дискуссия	4
III	Л	Полемическое изложение лекции	4
	ПР	Експертно-аналитическая работа с визуальным материалом, выполнение письменных работ, экспресс-опрос	5
	ПР	Тестовые задания, электронные виды тестирования	5
Итого			25

7. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости промежуточной аттестации по итогам усвоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов (см. ФОС)

Вопросы к экзамену по предмету «Фонетика і лексикологія» (см. ФОС)

8. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины (модуля)

8.1. Основная литература.

1. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія/ Навч.пос. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.

2. Колоїз Ж.В. Сучасна українська літературна мова: Збірник завдань для лабораторних робіт. – К.: Знання, 2006. – 356 с.

3. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка: Практикум: навч.посіб./ За ред. М. М. Фащенко. – К.: ВЦ «Академія», 2010.

4. Українська мова. Орфографія. Орфоепія. Тестові завдання: навч.посіб./ За ред.. М. Л. Микитин-Дружинець. К.: ВЦ «Академія», 2009.

5. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка: навч.посіб./ М. М. Фащенко. З. І. Волосевич, М. Л. Микитин-Дружинець. – Одеса, 2010.

6. Тестові завдання з орфографії та орфоепії сучасної української мови: з орфоепічним коментарем/ За ред. М. Л. Микитин-Дружинець. – Одеса, 2009.

8.2. Основная специальная литература.

1. Вінницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. – К., 1984.

2. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. – К., 1972. – Ч.1.

3. Жовтобрюх М.А., Русанівський В.М., Скляренко В.П. Історія української мови. Фонетика – К., 1979.

4. Курс сучасної української літературної мови/ За ред. Л.А.Булаховського. – К. 1951.

5. Москаленко Н.А., Фащенко М.М., Смагленко Ф.П. Сучасна українська літературна мова: Лексичний, фонетичний, граматичний аналіз. – К. – Одеса, 1980.

6. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика/ За ред.. І.К. Білодіда. – К., 1969.

7. Сучасна українська літературна мова/ за ред.. А.П.Грищенка. – К., 1993.

8. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. – К., 1981.

9. Український правопис. – 4-е вид.випр. й доп. – К., 1993.

10. Карпенко Ю.О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови. – Одеса, 1996.

Дополнительная специальная литература.

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. – К., 1980.

2. Близниченко Л.А. Актуальні питання експериментально-фонетичного дослідження мови// Питання експериментальної фонетики. К., – 1963.

3. Бойко В. Проблема орфоепії української мови// Мовознавство. – 1937. № 11.

4. Брахнов В.М. Явища асиміляції в консонантизмі української мови. – К., 1970.

5. Волох О.Т. Асиміляція та дисиміляція приголосних в українській мові за даними пам'яток XVII – XVIII ст../ Питання історичного розвитку української мови. – Харків, 1959.

6. Глібчук Н.М. Погляди на систему фонем української мови// Мовознавство. – 1993. – №6.

7. Жовтобрюх М.А. Слово мовлене: Українська літературна вимова. – К., 1969.

8. Кобилянський Б. Фонетико-орфоепічні норми української літературної мови. – Львів, 1971.

9. Коструба П.П. Фонетика сучасної української літературної мови. Львів, 1963, Ч.1.

10. Німчук В.В. Історія дзвінких африкат і засобів їх позначення в українській мові// Мовознавство. – 1992. – №2.

11. Перебийніс В.С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови. – К., 1970.

12. Прокопова Л.І. Приголосні фонеми сучасної української літературної мови: Експерим.-фонет.дослідження. – К., 1958.
13. Тимошенко П.Д. З історії формування орфоепічних норм української літературної мови// Українське усне літературне мовлення. – К., 1967.
14. Тоцька Н.І. Голосні фонеми української літературної мови. – К., 1973.
15. Тоцька Н.І. Система голосних фонем української мови// Мовознавство. – 1983.

Справочная литература.

1. Ганич Д.І. Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. – К., 1985.
2. Головащук С.І. Складні випадки наголошення. Словник-довідник. – К., 1995.
3. Горпинич В.А. Русско-украинский орфоэпический словарь. – К., 1992.
4. Кротевич Є.В., Родзевич Н.С. Словник лінгвістичних термінів. – К., 1957.
5. Орфографічний словник української мови. – К., 1994.

8.3. Программное обеспечение и Интернет-ресурсы:

1. http://zn0.at.ua/publ/ukrajinska_mova/fonetika_grafika/1/205-1-0-196
2. http://studopedia.su/5_41601_fonetika-I-fonologIya.html
3. http://bnrc-kam-pod.at.ua/Pedagogu/Golub/Fonetika_Zbirka_zavdan.pdf

8.4. Методические указания и материалы по видам занятий

1. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія/ Навч.пос. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 368 с.
2. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка: Практикум: навч.посіб./ За ред. М. М. Фащенко. – К.: ВЦ «Академія», 2010.

9. Материально-техническое обеспечение дисциплины (модуля):

Занятия проводятся в компьютерном кабинете, в лингафонном кабинете и в Центре украинской культуры, который оборудован стендами, таблицами, схемами, портретами.

10. Методические рекомендации по организации изучения дисциплины (см. ФОСЫ).

Рабочая программа дисциплины «Фонетика и лексикология» составлена в соответствии с требованиями Федерального Государственного образовательного стандарта ВО по направлению подготовки 7.45.03.01 Филология, утвержденного приказом Министерства образования и науки РФ № 947 от 7.08.2014, и учебного плана по профилю подготовки «Отечественная филология» (украинский язык и литература).

11. Технологическая карта дисциплины

Курс I, II группа ФФ19ДР62УА семестр 2,3

Преподаватель, который ведет лекционные занятия Н.В. Пазина
Преподаватель, который ведет практические занятия Н.В. Пазина
Кафедра украинской филологии

Модульно-рейтинговая система оценивания не введена.

Составитель:
преподаватель кафедры украинской филологии Н. В. Пазина

Зав. кафедрой украинской филологии,
к.ф.н., доцент Е. Л. Якимович